

**Přepjatý formalismus při rozhodování o nákladech řízení**

**Česká republika  
NÁLEZ  
Ústavního soudu  
Jménem republiky**

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Ludvíka Davida, soudkyně Kateřiny Šimáčkové a soudce zpravodaje Davida Uhlíře o návrhu stěžovatele Ing. Antonína Smrkty, zastoupeného Mgr. Thomasem Mumulosem, advokátem se sídlem v Ostravě - Moravská Ostrava, Preslova 361/9, proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. října 2014 č. j. 4 Cmo 273/2014-33, za účasti Vrchního soudu v Olomouci jako účastníka řízení a Ing. Víta Šrámka, jako vedlejšího účastníka, takto:

**I. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. října 2014, č. j. 4 Cmo 273/2014-33, bylo zasaženo do práva stěžovatele na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**

**II. Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 7. října 2014, č. j. 4 Cmo 273/2014-33, se zrušuje.**

Odůvodnění:

I.

1. Včasnou ústavní stížností, která splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "zákon o Ústavním soudu"), stěžovatel navrhl zrušení v záhlaví uvedeného usnesení. Tvrdí, že postupem a rozhodnutím obecného soudu bylo zasaženo do jeho základních práv a svobod, zejména do práva na spravedlivý proces garantovaného čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

2. V ústavní stížnosti je popsán průběh řízení před obecnými soudy, jehož se stěžovatel účastnil jako žalobce.

3. Stěžovatel se žalobou podanou u Krajského soudu v Ostravě (dále jen "soud prvního stupně") proti žalovanému Ing. Vítu Šrámkovi, domáhal zaplacení částky 30 000 Kč. Součástí žaloby byl návrh na vydání směnečného platebního rozkazu.

4. Směnečným platebním rozkazem Krajského soudu v Ostravě ze dne 18. 2. 2014, č. j. 17 Cm 421/2013-16, ve znění opravného usnesení téhož soudu ze dne 19. 5. 2014, č. j. 17 Cm 421/2013-23, byla žalovanému uložena povinnost zaplatit stěžovateli částku ve výši 30 000 Kč s příslušenstvím. Výrokem II. tohoto směnečného platebního rozkazu bylo rozhodnuto, že žádnému z účastníků se nepřiznává náhrada nákladů řízení.

5. Proti výroku II. směnečného platebního rozkazu podal stěžovatel odvolání. Uvedl, že v řízení prokázal doručení výzvy ke splnění žalované povinnosti, přičemž žaloba byla podána po více než 30 dnech ode dne odeslání této výzvy. Měl za to, že splnil povinnosti uloženou mu ustanovením § 142a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

6. Usnesením Vrchního soudu v Olomouci (dále také "odvolací soud") ze dne 7. října 2014, č. j. 4 Cmo 273/2014-33, byl výrok II. napadeného směnečného platebního rozkazu potvrzen. Odvolací soud v odůvodnění uvedl, že nárok ze směnky je zcela jiným nárokem než tím, který směnka zajišťuje. Ve výzvě, kterou stěžovatel doručil žalovanému, bylo uvedeno, že stěžovatel má pohledávku v celkové výši 30 000 Kč z titulu půjčky a že na uvedenou pohledávku nebylo nic zaplacené. Naproti tomu v žalobě uvedl, že předložená směnka zní na 40 000 Kč a splněno na ni bylo 10 000 Kč. Podle odvolacího soudu tak stěžovatel vyzval žalovaného pouze k zaplacení pohledávky ze smlouvy o půjčce, nikoliv směnečné pohledávky. Současně nemělo z výzvy vyplývat, že předmětná smlouva o půjčce je zajištěna směnkou znějící na jinou částku.

II.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí, že rozhodnutím odvolacího soudu bylo zasaženo do jeho základních práv a svobod, zejména práva na spravedlivý proces.

8. Obsah stížnosti je zaměřen na nesprávný postup obecných soudů obou stupňů, kdy stěžovatel výslovně uvedl, že není rozhodné, jakým způsobem je v předžalobní výzvě závazek označen, tedy zda jako závazek z titulu půjčky nebo jako závazek z titulu půjčky, která je zajištěna krycí směnkou. Pokud žalovaný svůj závazek na základě doručené výzvy neuhradil, nemělo u něj hrát roli, zda bude závazek žalován z titulu půjčky či z titulu směnky, která půjčku zajišťovala.

9. Postup obecných soudů stěžovatel označuje za vysoce formalistický, neboť při aplikaci § 142a občanského soudního řádu nevážily jeho skutečný smysl a zjevný nárok na náhradu nákladů řízení zamítly. To navíc učinily za situace, kdy ani žalovaný, ani soudy netvrdily, že by mezi účastníky existovalo více pohledávek a že žalovaný nemohl rozpoznat, k plnění kterého závazku se předžalobní výzva vztahuje.

10. Na základě uvedeného stěžovatel navrhl zrušení usnesení odvolacího soudu.

### III.

11. Ústavní soud si v rámci přípravy vyžádal spis vedený v řízení o žalobě stěžovatele a současně vyzval účastníka a vedlejšího účastníka k vyjádření k ústavní stížnosti.

12. Účastník řízení, Vrchní soud v Olomouci, ve svém vyjádření zejména uvedl, že v nyní souzené věci vycházel z posouzení, zda směnečná pohledávka a pohledávka, kterou směnka zajišťuje, představují rozdílné nároky. Současně uvedl, že pokud stěžovatel v žalobě neuvedl, že by směnka, z níž nárok na zaplacení směnečného peníže uplatňoval, byla zajišťující ve vztahu ke konkrétnímu závazku výstavce směnky, současně ve výzvě přiložené k návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu nebylo o případném zajištění nároku uvedeného ve směnce nic uvedeno a tvrzení stěžovatele ve výzvě a návrhu na vydání směnečného platebního rozkazu byla rozporná, nebylo možno vyhodnotit situaci tak, jak požadoval stěžovatel. Toto vyjádření Ústavní soud nezasílal stěžovateli k replice, neboť by v nyní souzené věc nepřinesla nic nového.

13. Vedlejší účastník se k výzvě Ústavního soudu nevyjádřil.

### IV.

14. Po seznámení s obsahem ústavní stížnosti, vyžádaným spisem, vyjádřením účastníka a napadeným usnesením dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

15. Ústavní soud považuje za nutné připomenout, že právo na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je porušeno, pokud je komukoliv upřena možnost domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, popř. pokud soud odmítá jednat a rozhodovat o podaném návrhu, event. pokud zůstává v řízení bez zákonného důvodu nečinný. V této souvislosti Ústavní dodává, že jeho úkolem je ochrana ústavnosti (čl. 83 Ústavy České republiky). Není tedy součástí soustavy obecných soudů a nenáleží mu ani výkon dohledu nad jejich rozhodovací činností. Postup v soudním řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu a výklad jiných než ústavních předpisů a jejich aplikace jsou záležitostmi obecných soudů [srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 10. 9. 1996, sp. zn. II. ÚS 81/95 (U 22/6 SbNU 575), dostupné na <http://nalus.usoud.cz>]. Ústavní soud může do jejich činnosti zasáhnout pouze tehdy, pokud právní závěry obecných soudů jsou v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními nebo z nich v žádné možné interpretaci odůvodnění nevyplývají, nebo pokud porušení některé z norem "jednoduchého" práva v důsledku svévole (např. nerespektováním kogentní normy), anebo v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti (např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva), zakládá porušení základního práva nebo svobody.

16. Závěr o přepjatém formalismu při aplikaci práva lze v nyní souzené věci učinit.

17. Ústavní soud činí tento závěr i přes bagatelnost věci a skutečnost, že se jedná pouze o náklady řízení, k jejichž ústavněprávnímu posuzování se soudní praxe staví zdrženlivě. Rozhodování o nákladech řízení je rovněž integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu.

18. Podstata ústavní stížnosti byla zaměřena na otázku, zda výzvu, kterou doručil stěžovatel jako žalobce v řízení před obecnými soudy žalovanému, bylo možno považovat za řádnou předžalobní výzvu, která by v souladu s § 142a občanského soudního řádu mohla přivodit pro stěžovatele kladný výrok o právu na náhradu nákladů řízení.

19. Podle § 142a odst. 1 občanského soudního řádu platí, že žalobce, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen jestliže žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění. Současně podle odst. 2 platí, že jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele, může soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti žalobci přiznat i v případě, že žalobce žalovanému výzvu k plnění za podmínek uvedených v odstavci 1 nezaslal.

20. Z vyžádaného spisu dále vyplývá, že stěžovatel v žalobě vedle uložení povinnosti zaplatit částku 30 000 Kč s příslušenstvím rovněž navrhl uložení povinnosti nahradit náklady řízení. K žalobě připojil listinu ze dne 17. 10. 2013, z níž vyplývá, že stěžovatel vyzval žalovaného k zaplacení částky ve výši 30 000 Kč z půjčky. V této výzvě bylo rovněž zahrnuto poučení žalovaného o vymáhání částky v soudním řízení, s upozorněním, že náklady tohoto soudního vymáhání půjdkou k jeho tíži. K žalobě byla dále přiložena směnka znějící na částku 40 000 Kč. Z žaloby dále vyplývalo, že ze směnečné sumy 40 000 Kč žalovaný ke dni 20. 3. 2013 uhradil částku 10 000 Kč.

21. Odvolací soud v rámci odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že stěžovatel řádně nevyzval žalovaného ke splnění povinnosti. Dodal, že nárok ze směnky je zcela jiným nárokem než ten, který směnka zajišťuje. Z žaloby navíc mělo vyplývat, že směnečná pohledávka se výši lišila od pohledávky ze smlouvy o půjčce.

22. K § 142a občanského soudního řádu, upravujícího institut předžalobní výzvy, který byl do české procesní úpravy zakotven k 1. 1. 2013, a to na základě zákona č. 396/2012 Sb., je nutno uvést, že jeho správná aplikace je podmíněna řádným a úplným pochopením jeho účelu. Teleologickým výkladem daného ustanovení lze dospět k závěru, že stěžejním důvodem pro jeho zakotvení bylo zamezit neúměrnému a neúčelnému navyšování nákladů soudního řízení, které zejména v případech tzv. formulářových žalob měly představovat zdroje snadného výdělku. Proto lze uvést, že předžalobní výzva má představovat poslední upozornění dlužníka na existenci jeho závazku, na něj v případě pasivity v plnění povinnosti navazuje samotné soudní řízení.

23. Ve vztahu k nyní souzené věci je nutno dále uvést, že směnka byla vystavena 21. 10. 2012, tedy za účinnosti zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku. Ke dni vystavení podle § 334 tohoto zákona platilo, že vystavení směnky, prostřednictvím které má být podle smlouvy splněn peněžitý závazek, nemá vliv na trvání tohoto závazku. Současně však platilo, že věřitel je oprávněn požadovat splnění peněžitého závazku na dlužníku podle smlouvy, jen když nemůže dosáhnout jeho splnění ze směnky. Stejně pravidlo je v současné době zakotveno v § 1909 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Ústavní soud souhlasí se závěrem obecného soudu, že závazek z půjčky a závazek ze zajišťovací směnky jsou odlišné, nicméně v nyní souzené věci mělo být přihlédnuto i k uvedenému ustanovení obchodního zákoníku. Závazek a jeho zajištění jsou jen dvě důležité dílčí části jednoho právního vztahu mezi stěžovatelem a vedlejším účastníkem. Jestliže vedlejší účastník nemohl mít důvodné pochyby o tom, o jaký právní vztah se jedná, výzva stěžovatele splňovala svůj účel předcházení sporu. Stěžovatel jako žalobce neměl jinou možnost, než se domáhat plnění právě ze směnky. Z tohoto pohledu je výzva ke splnění povinnosti dostatečná a splňuje předpoklady stanovené § 142a občanského soudního řádu. S přihlédnutím k částečnému splnění závazku ze strany žalovaného je rovněž možné učinit závěr, že žalovaný si skutečně výše i titulu vzniku svého závazku musel být vědom. Pokud tedy obecný soud nepřihlédl k této skutečnosti, netvrdil, že by na straně žalovaného mohly vzniknout pochybnosti o tom, který závazek má podle výzvy stěžovatele splnit, nezohlednil skutečný účel § 142a občanského soudního řádu a nezohlednil uplatnění práva ze směnky jako jediné zákonné možnosti stěžovatele, došlo z jeho strany k zásahu do ústavně garantovaných práv stěžovatele, zejména práva na spravedlivý proces.

V.

24. Vzhledem k výše uvedenému Ústavní soud dospěl k závěru, že postupem obecného soudu bylo porušeno právo stěžovatele na spravedlivý proces dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Ústavní stížnosti proto dle ustanovení § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadené rozhodnutí obecného soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 18. května 2015

Ludvík David, v. r.  
předseda senátu